

חנה ראובר

מבט על גוף עירום הרצאה ליום עיון במוזאון מאנה כץ לרגל התערוכה, "חנה אורלוף:פיסול פמיניסטי בישראל".

ההרצאה כתובה בלשון דיבור בלתי אמצעי, כפי שהדברים נאמרו לקהל. ולא בשפה אקדמית.

מראה תערוכה "עדות" בגלריה ארסופ, ברישפון. 1994. מיצב של תשע דמויות נשים מצוירות בעירום פרונטלי, "גדולות מהחיים" העבודות בגובה 220 ס"מ על 152 ס"מ כל אחת.

פחם על קרטון 140x100 ס"מ 1990

התחלתי לצייר את העבודות הללו ב1990 עם העליה הגדולה מברית המועצות, הזמנתי נשים, עולות חדשות, אלי לסטודיו, כדי לעמוד מולן, ולנסות לעשות אתן עבודה. לא היה לי ברור מה אני הולכת לעשות, אבל הרגשתי חיבור מאד חזק לנשים הללו. הן הזכירו לי במראה הפיזי שלהן, את האמא שלי, והרגשתי שהמצב שהן מצויות בו, המצב של להיות פליט, עקור, במעבר לארץ זרה, כשאתה כבר לא שם ועדיין לא פה, התחבר חזק מאד לביוגרפיה האישית

שלי. אני גדלתי ביפו בשנות החמישים של המאה הקודמת, בקהילה של פליטים, עקורים וניצולי שואה.

הזמנתי רק נשים, כל מי שהיתה מוכנה לשבת לפני בסבלנות במשך שעות ארוכות, התקבלה בברכה, התחלתי לרשום אותן. רישומי פחם על קרטון, רישומים גדולים 140 על 100 ס"מ, הנשים מצוירות בגודל טבעי. באיזשהו שלב הרגשתי שאני צריכה לעבור לציורי שמן ולצייר אותן עומדות פרונטלית על בד גדול מאד, בגובה 2 מטר, כי חשבתי שהן צריכות להיות "גדולות מהחיים". וכך היה. הנשים הגיעו, לא בחרתי, עבדתי עם כל מי שהיתה מוכנה להקדיש לי 80 שעות מזמנה, 4 שעות לישיבה. בערך 20 פגישות. הן עשו זאת לפרנסתן.

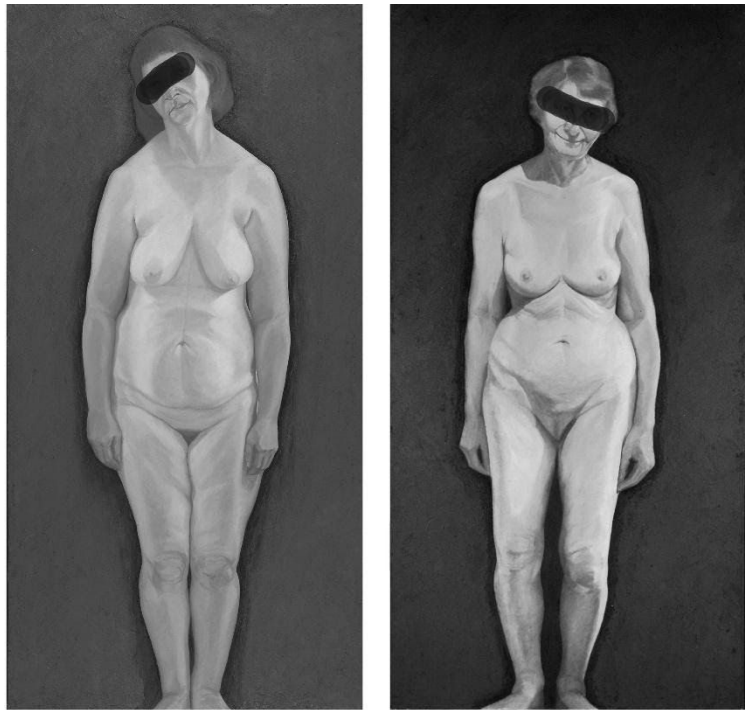

4 ציורי שמן על בד ודיקט 152X220 ס"מ כל אחד. 1992-1994

כמו שאתם רואים, זו אשה גדולה מהחיים המתנשאת לגובה של שני מטר. שמתי לב, שכפות הרגליים של הדמות קוצצו. אני עובדת באופן אינטואיטיבי ולא מתכננת דברים מראש. חשבתי שזה מקרי, ואז ציירתי אשה נוספת, וגם אצלה קוצצו כפות הרגלים.

הבנתי שזה לא מקרי, אולי זו דרך לבטא מצב של תלישות ועקירה. החלטתי להוסיף לציור המרכזי כנפיים. כדי להרים את הדימוי. כאילו שהדמות עולה על דוכן לתת עדות. וכך נוצר דימוי שמזכיר קצת איקונה נוצרית של אשה קדושה, גדולה מהחיים. פרופ' אבישי אייל, כינה אותן בשם "איקונות יהודיות חילוניות" במאמר שפורסם בארבע על חמש במאי 1993.

"נשים אלו גלו מתרבות אחת ולא הגיעו לתרבות אחרת. הן מנותקות מכל הקשר, ולא רק שהן מעורטלות מבגדיהן, גם אין שום חפץ בסביבתן המעיד על אישיותן או על עברן. במובן הזה אלה הן נשים שאינן שייכות לשום מקום ולשום זמן, הן אבודות בחלל ריק, בתוך נוף עוין, וכל שנותר להן הוא גופן המיוסר וזיכרונותיהן. אם נרחיק קצת לכת נוכל לראות בציורים אלה איקונות-יהודיות-חילוניות, נטולות כל מסתורין דתי, המעמידות נשים אלה במעין 'סלקציה' נצחית לשיפוטו של קצין נעלם, שיגזור את גורלן. היותן של הדמויות 'נשים' 'מבוגרות' 'יהודיות' 'גולות' ו-'זרות' מגדיר באופן קטגורי את מעמדן ואת עתידן."

שחזור דמויות מצונזרות, כפי שפורסמו בעתון וסטי בעקבות התערוכה "עדות"

פרופ' גרגורי אוסטרובסקי מבקר האמנות של העתון בשפה הרוסית וסטי, כתב ביקורת מאד אוהדת על התערוכה. וסטי סרבו לפרסם את הביקורת, במקומה פרסמו כתבה לא כל כך אוהדת, בה כיסו חלק מעיני הנשים בפס שחור.

תגובת עורכת מוסף התרבות של "וסטי" למאמר של אוסטרובסקי שפורסם ב"ארבע על חמש" בנובמבר 1994 הייתה:

"תערוכה טעונה מהסוג הזה, מצוירת בסגנון היפר-ראליסטי מובהק, הצריכה עבודת תחקיר מקדימה, בשל הדרך בה הוצגו הנשים – עולות חדשות מרוסיה, אימהות וסבתות – בקונספט המציג את מצוקתן ועליבותן קבל עם. היא מעלה את בעיית הדימוי, הפוגע, לדעתה, בנשים עצמן, בבני משפחותיהן ובקהילה הרוסית כולה". את ה"עולות" ציירתי מתוך אמפתיה והזדהות מלאה עם מצבן כפליטות ומהגרות, ראיתי בהן מעין דיוקן עצמי שלי. אין לי ביקורת על וסטי, כי הם מבטאים הלך רוח מאד דומיננטי אצל חלק גדול מאד מהצופים שרואים עדיין בעירום של אשה מבוגרת עלבון.

בעקבות צנוורה של מירי רגב על עירום, הצעה צנועה יותר

דימויים מהסדרה הפיתוי. נשים מבוגרות בעירום חלקי. "נערת לוח שנה מצויירת על רקע לוח השנה של חייה. והזמן רשום כרונולוגית על הלוח, אבל גם על הגוף והרגליים. היא זורקת יד מנותקת מהגוף קדימה, בתנוחה המזכירה קצת את בריאת האדם של מיכאל אנג'לו.

נערת לוח שנה, שמן על בד, 135X185 ס"מ 2003

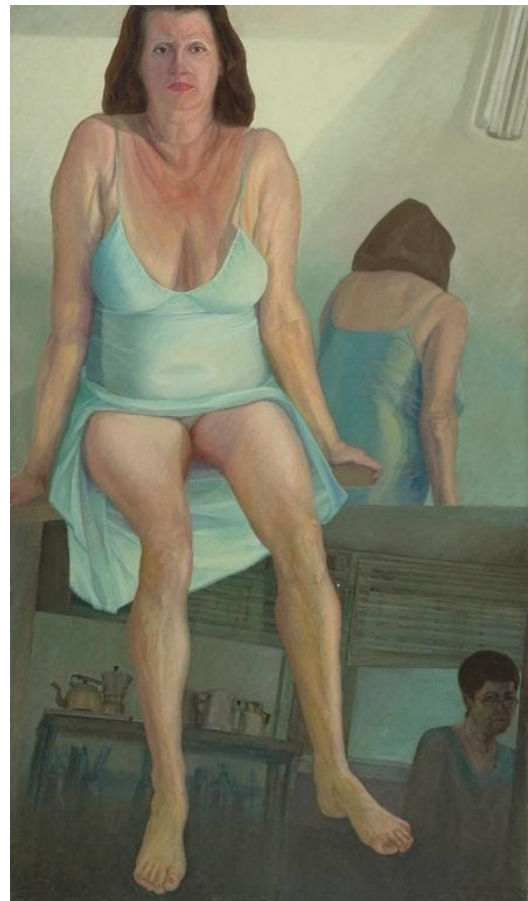
נלי אשה מבוגרת יפיפיה, כמו בובה גדולה שנזרקה בסוף היום לפינה. הדיוקן שלי מציץ ומתבונן בה מהצד.

נלי, שמן על בד, 135X180 ס"מ, 1997

סצנה שמתרחשת לפני מראה. יש מראה מאחורי הדמות המרכזית ובה משתקפת הדמות שלי בסטודיו. הדמות בקדמת הבמה היא צבעונית וזוהרת, והדמות שלי מאחור אפורה ומשעממת, כמו פועלת שחורה של אמנות. אני כאילו מציצה באשה היפה שעדיין נאחזת בשרידי יופיה. אשה זרה שהגיעה משם, מארופה, ונשארה כאן, נטע זר, כמו שחקנית קולנוע של פעם.

אווה, שמן על בד, 199X105 סמ, 1999.

יושבת מאחור מתבוננת. ישנה דמות נוספת של בובת גבר, מעין מריונטה על חוט. יש משחק של מבטים בתוך החלל. הנערה מתבוננת בצופה, ההשתקפות שלה, היא בדיונית לחלוטין, מתבוננת במריונטה, ואני צופה בהם. יש פה נסיון פיתוי שנידון מראש לכישלון, הנערה רזה מדי, והגבר, לא גבר, וכמו שאתם רואים, לא מגיב.

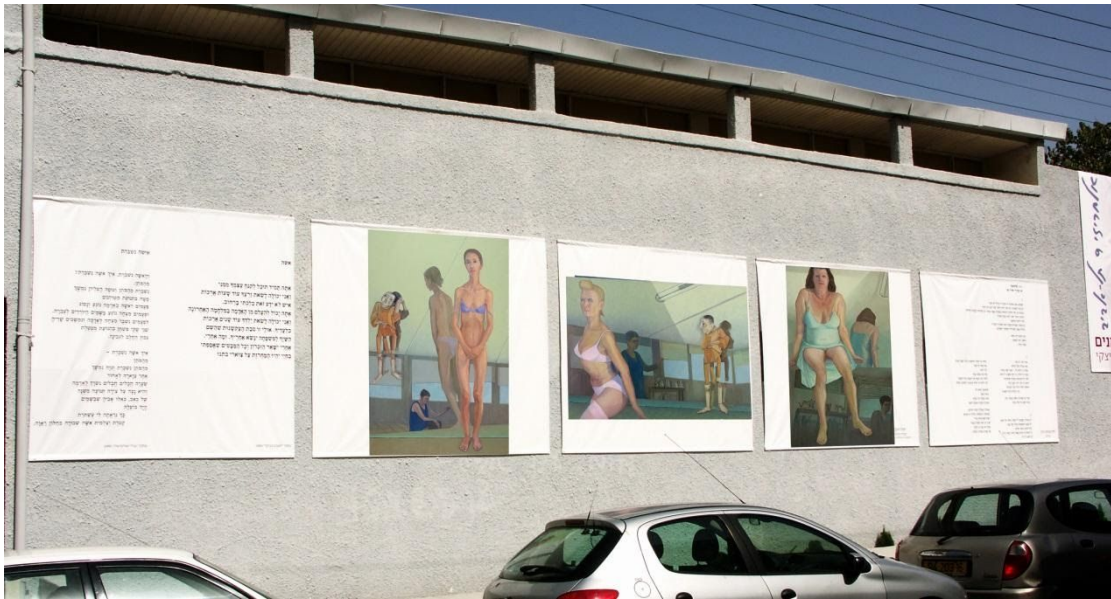

"הפיתוי" שמן על בד, 185X135 ס"מ, 2001-2002

"הפיתוי" שמן על בד, 100X150 ס"מ, 2002-2001

שוב סצינה תאטרלית של פיתוי, הדמויות עומדות לפני מראה, אליה משתקף הסטודיו ואני בתוכו. בקדמת הבמה, אשה יפה ולא צעירה, בתנוחה מפתה, מצליחה בכל זאת לעורר עניין. וזוכה למבט של בובת הגבר.

הדפס דיגיטאלי 400X2000 ס"מ 2005

ב-2005 הצבתי את העבודה "נערות לוח שנה ושירי שרמוטה", מיצב ענק של הדפסים דיגיטליים, על הקיר החיצוני של בית האמנים בתל אביב. הדימויים היו שלי – שתי נשים מבוגרות וצעירה אנורקטית בלבוש חלקי, והשירים, "שירי שרמוטה", של המשוררת חוה פנחס כהן. שירי שרמוטה זו שירה גבוהה מאד של משוררת עטורת פרסים, שמשלבת בשירה שפה גבוהה ונמוכה. עיריית תל אביב בקשה להסירן מהקיר בגלל "תוכן בעייתי למקום".

בעקבות בקשה זו פנינו חוה ואני במכתב גלוי לראש העיר, אדוני ראש העיר,

השכנה ממול לא אהבה את 'נערות לוח השנה', 'כי הן גועל נפש' ואכן לא מדובר בדוגמניות יפיפיות כמקובל, ולכן העבודות מעלות שאלות על אופני ייצוג של גוף ויופי נשי באופן שיש בו הומור, ביקורת ופרובוקציה תרבותית. אפשר לראות בהן הצהרה פמיניסטית העומדת כנגד מודעות אחרות המפוזרות ברחבי העיר מעל עמודי פרסומת גדולי ממדים, כולל בניינים רבי קומות מעל נתיבי איילון, בהן נשים מחצינות את גופן לצורכי צרכנות ופרסום. האם החצנת איברי גוף לצרכים מסחריים אינה 'תוכן בעייתי למקום', ואילו גוף אישה לבושה מצוירת כאובייקט אומנותי היא 'תוכן בעייתי למקום'? היכן ומהו הגבול בין השניים?

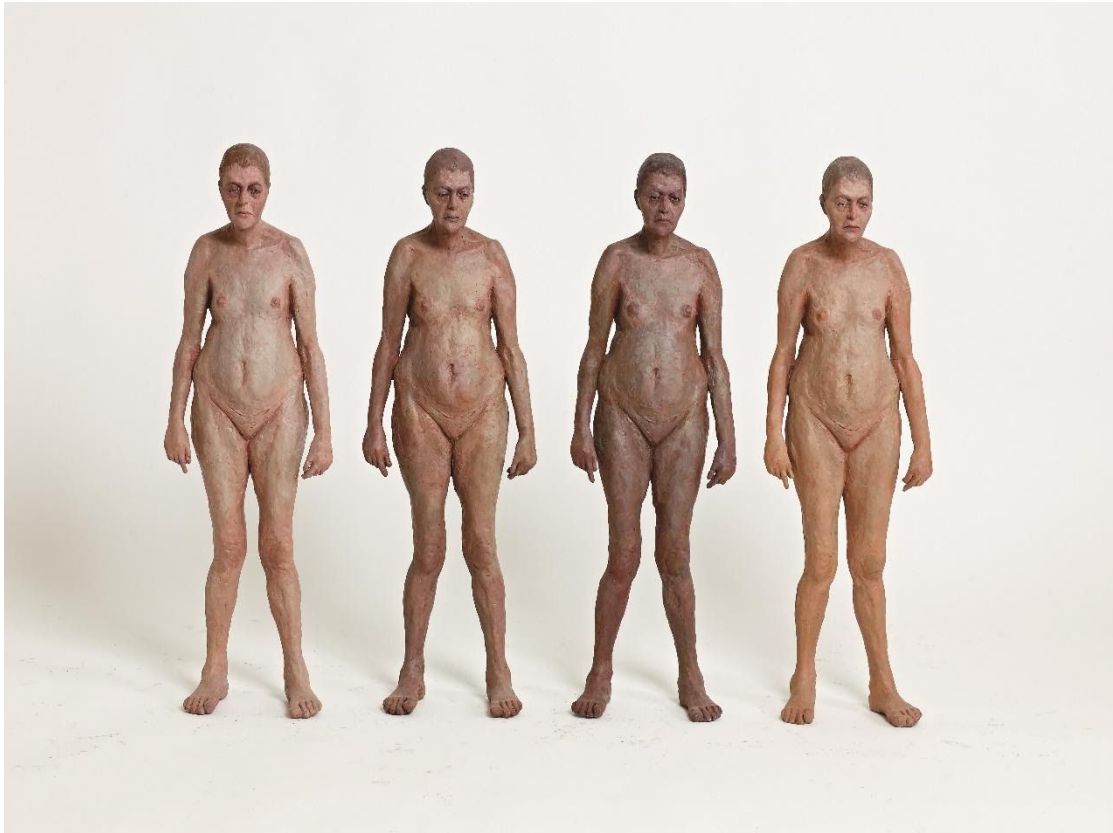
האם יתכן שהוועדה צנזרה את העבודה על קיר בית האמנים מטעמי צניעות? הן הדמויות לבושות בלבוש חלקי, שתיים בבגדיים ואחת בכותונת חושפת כתפיים זרועות ורגליים. אם מדובר בצניעות, הרי שבטיילת שלך, אדוני ראש העיר, מסתובבות נשים בלבוש דומה, ואם יתלונן השכן מרחוב הירקון על הנשים הלא צעירות ולא יפות המסתובבות בכתף חשופה או ברך גלויה, האם תסגור את הים?

העבודות קיבלו הרבה מאד תקשורת ושרדו על הקיר במשך שלושה חדשים.

"כיכר העיר" מיצב בבית האמנים בתל אביב, פסלי אחומיניום צבועים, 2011

אחרי הפסקה ארוכה חזרתי לעירום, אבל הפעם בפיסול. גם שיניתי קנה מידה, במקום נשים "גדולות מהחיים" הפעם מיצב של עשרות פסלים "קטנים מהחיים" גובה 80 ס"מ. המיצב "כיכר העיר" הוצב בבית האמנים בתל אביב ב-2011. דמויות של עשרות גברים וכמה נשים, בעירום מלא. הדימוי שחשבתי עליו, כשהתחלתי לעשות את הפסלים, היה, חבורה גדולה של דמויות אנשים קטנים עומדים עירום ועריה בפני בוראם. חושפים באמצעות העירום, פגיעות קיומית. עירום שלעניות דעתי, חף מכל רמז ארוטי. הכוונה היתה ליצור מקום התכנסות, כיכר עיר, או כל מקום פתוח, שיכול להכיל כמות גדולה של אנשים. בדמיוני ראיתי מאות אנשים מתכנסים, הדמויות מתכנסות בציפייה למשהו חשוב שעתיד לקרות, אבל לא ברור מה. העבודות האילו, אולי סוגרות מעגל, 17 שנה אחרי, עם דמויות הנשים העירומות מ-1994. העירום הוא אותו עירום, פגיע מאד ולא ארוטי, מה שהשתנה הוא קנה המידה, הציור גדול מהחיים והפיסול קטן מהחיים.

דיוקן עצמי כפול 4. גובה 75 ס"מ יציקות אלומיניום צבועות בצבעי שמן.

אני מתחילה את תהליך הפיסול בעבודה בחימר. ואח"כ עושה יציקות אלומיניום, אותן אני צובעת בצבעי שמן. תהליך הצביעה הוא מאד חשוב, כי הפסלים נראים אחרת לחלוטין כשהם לא צבועים. הצבע מעניק להם חיות.

דמות אשה. שמוצגת עכשיו בתערוכה במאנה כץ.

קבוצת דמויות, פסלי אלומיניום צבועים גובה עד 80 ס"מ.

בספטמבר 2016 העלתי לפייסבוק את הפוסט "חווה ראוכלר אמנית החודש" של העמותה לחקר אמנות נשים ומגדר. הפייסבוק מחק את הפוסט, בגלל העירום כנראה, העלתי שוב ושוב והפוסט נמחק. לבסוף הצעתי גרסה מצונזרת. וכך היה.

אני זוכרת שהתנהל דיון מסביב לעניין של צנזורה על עירום בפייסבוק, נראה שפייסבוק קצת יותר ליברלים עכשיו.

"דידיוקן עצמי עם הולדת ונוס" שמן על בד 120X100 ס"מ 2017

סדרה של שלש עבודות בהן אני מתבוננת בנוס, מודל היופי של האשה המושלמת. ונוס מקורה מהמילה הלטינית Venia שפרושה חסד אלוהי.

אני מכניסה את הדידיוקן שלי לתוך התמונה הקנונית של אלכסנדר קבנל, הולדת ונוס. ונוס שנולדה מגלי הים. קבנל שהיה צייר אדיר צייר יופי מושלם של אשה אלוהית, רוחנית מאד. אישה שהיא לא בשר ודם, אלא אידאל נשי חף מפגמים והיא לא רק יפה אלא כנראה גם טובת כמו קודמתה היוונית אפרודיטה, שהעניקה אהבה חסרת גבולות. והענישה את המזלזלים באהבתם של אחרים. ואני שואלת את עצמי, מה אני עושה עם כל הטוב הזה?

טכנית, לא היה פשוט להתמודד עם הציור של קבנל. הציור הוא לא ציור ריאליסטי, כמעט מטפיזי, הוא צייר מאד אנליטי, שמחפה על הרישום האנליטי גאומטרי של הדמות עם כתמים בעלי שוליים מאד רכים. וזה לא פשוט להעתיק אותו, מבלי לאבד את המימד הרוחני של הדמות.

"דיקן עצמי עם ה"מעין" של דומיניק אנגר" שמן על בד 90X60 סמ 2015

כאן אני חוטפת מקלחת, מאידיאל היופי הנשי המושלם. רות מרקוס בזמנו העירה לי, שזו יכול להיות גם מצב של הפריה.

"דיוקון עצמי עם מיס יוני 1944" שמן על בד 50X60 ס"מ 2015

אידיאל היופי הנשי של נערות לוח השנה, נערות הפינאפ של שנות ה-40 והחמישים של המאה הקודמת, פינאפ פירושו פין מזדקף, הדמות מאד ממוקדת מטרה, היא לא פונה אל הראש של הגבר, ויש לו ראש, אלא ישירות למה שיש מתחת לחגורה. כלומר הדמות צוירה במיוחד כדי לעורר מינית את הגבר. הציטוט הוא מאיורים מפורסמים מאד של וורגה. שהופיעו בהרבה מאד לוחות שנה המיועדים לגברים. לוחות שנה שהיו חביבים על חיילים אמריקאים במלחמת העולם השנייה.

האשה המופיעה כאן, הבלונדינית האולטמטיבית, המציצה מעל הדיוקון שלי, היא הסבתא של כל נערות לוח השנה, שיופיעו מאוחר יותר, ומופיעות עד היום על שערי המגזינים לגבר. שום דבר לא השתנה.

"דיוקן עצמי" אלומיניום צבוע, גובה 55 סמ 2014 .

וכמו שאתם רואים אני מאד חודה לכם.